

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 21 grudnia 2016 r.(*)

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Dyrektywa 2009/22/WE – Ochrona konsumentów – Skutek erga omnes wpisu nieuczciwych warunków umownych do rejestru jawnego – Kara pieniężna nałożona na przedsiębiorcę, który stosował warunki uznane za tożsame z warunkami wpisanymi do wspomnianego rejestru – Przedsiębiorca, który nie był stroną w postępowaniu zakończonym stwierdzeniem nieuczciwego charakteru danego warunku umownego – Artykuł 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Pojęcie „sądu krajowego, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”

W sprawie C-119/15,

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Apelacyjny w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia 19 listopada 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 9 marca 2015 r., w postępowaniu:

Biuro podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. w Dąbrowie Górniczej

przeciwko

Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: J.L. da Cruz Vilaça, prezes izby, M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits (sprawozdawca) i F. Biltgen, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 marca 2016 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu biura podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. w Dąbrowie Górniczej przez I. Bryłę-Rokicką, radcę prawnego,
- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przez D. Sprzączkowską, radcę prawnego,
- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczyńkę, M. Nowaka i M. Kamejszę, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez G. Goddin, A. Szymtkowską i D. Roussanova, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 2 czerwca 2016 r.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) w związku z art. 1 i 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/22/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów (Dz.U. 2009, L 110, s. 30, zwanej dalej „dyrektywą 2009/22”), a także art. 267 TFUE.
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między biurem podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. w Dąbrowie Górniczej (zwanym dalej „biurem Partner”) a Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Polska) w przedmiocie stosowania przez biuro Partner postanowień wzorców umów wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Artykuł 3 ust. 3 dyrektywy 93/13 stanowi:
„3. Załącznik [do niniejszej dyrektywy] zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe”.
- 4 Artykuł 6 ust. 1 wspomnianej dyrektywy stanowi:
„1. Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.
- 5 Artykuł 7 tej dyrektywy przewiduje:
„1. Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów, państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami.
2. Środki określone w ust. 1 obejmują postanowienia, według których osoby i organizacje mające uzasadniony interes na mocy prawa krajowego, związany z ochroną konsumentów, będą mogły wszcząć postępowanie zgodnie z właściwym prawem krajowym przed sądami lub przed organami administracyjnymi mającymi odpowiednie kwalifikacje [kompetencje] do decydowania, czy warunki umowy sporządzone do celów ogólnego wykorzystania są nieuczciwe, co umożliwi powyższym osobom i organizacjom podjęcie stosownych i skutecznych środków w celu zapobieżenia stałemu stosowaniu takich warunków.
3. W poszanowaniu przepisów prawa krajowego prawne środki zabezpieczające [środki ochrony prawnej] określone w ust. 2 można skierować oddzielnie lub łącznie przeciwko kilku sprzedawcom lub dostawcom z tego samego sektora gospodarki lub przeciwko ich stowarzyszeniom, które stosują lub zalecają stosowanie tych samych lub podobnych ogólnych warunków umowy”.
- 6 Artykuł 8 dyrektywy 93/13 stanowi:
„W celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą”.
- 7 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę [93/13] i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. 2011, L 304, s. 64) zmieniła dyrektywę 93/13 celem nałożenia na

państwa członkowskie wymogu informowania Komisji o przyjęciu szczególnych przepisów krajowych w niektórych dziedzinach.

- 8 Artykuł 8a dyrektywy 93/13, wprowadzony do tego aktu dyrektywą 2011/83 ze skutkiem od dnia 13 czerwca 2014 r., stanowi:

„1. W przypadku gdy państwo członkowskie przyjmuje przepisy zgodnie z art. 8, informuje ono Komisję o tych przepisach, jak również o wszelkich późniejszych zmianach, w szczególności w przypadku gdy przepisy te:

[...]

- zawierają wykaz postanowień umownych, które są uznawane za nieuczciwe.

2. Komisja zapewnia, aby informacje, o których mowa w ust. 1, były łatwo dostępne dla konsumentów i przedsiębiorców, między innymi na specjalnie do tego przeznaczony stronie internetowej.

[...]”.

- 9 Zakres stosowania dyrektywy 2009/22 został określony w określony w jej art. 1 w sposób następujący:

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do powództw o zaprzestanie szkodliwych praktyk, określonych w art. 2, mających na celu ochronę zbiorowych interesów konsumentów objętych dyrektywami wymienionymi w załączniku I w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

2. Na użytek niniejszej dyrektywy »szkodliwa praktyka« oznacza każdy czyn niezgodny z dyrektywami wymienionymi w załączniku I, transponowanymi do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich, który narusza zbiorowe interesy określone w ust. 1”.

- 10 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Powództwa o zaprzestanie szkodliwych praktyk”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie wyznaczają sądy lub organy administracyjne właściwe do prowadzenia postępowań wszczętych przez upoważnione podmioty w rozumieniu art. 3 wnoszące o:

- a) nakaz zaprzestania lub zakaz jakiegokolwiek szkodliwej praktyki w trybie pilnym, w odpowiednich przypadkach w drodze procedury doraźnej;
- b) w odpowiednich przypadkach, podjęcie takich środków jak opublikowanie decyzji, w całości lub w części, w takiej formie, jaka okaże się właściwa lub opublikowanie oświadczenia korygującego w celu wyeliminowania długotrwałych skutków szkodliwej praktyki;

[...]”.

- 11 Dyrektywa 93/13 została wymieniona w pkt 5 załącznika I do dyrektywy 2009/22, zatytułowanego „Wykaz dyrektyw, o których mowa w art. 1”.

Prawo polskie

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów

- 12 Zgodnie z art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331) w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów”):

„1. Zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

2. Przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności:

- 1) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.);

[...]”.

13 Artykuł 106 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów przewiduje:

„1. Prezes Urzędu [Ochrony Konkurencji i Konsumentów] może nałożyć na przedsiębiorcę, w drodze decyzji, karę pieniężną w wysokości nie większej niż 10% przychodu osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary, jeżeli przedsiębiorca ten, choćby nieumyślnie:

[...]

- 4) dopuścił się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24.

[...]”.

Kodeks postępowania cywilnego

14 Artykuły 398¹, 398³, 398⁹, 479⁴², 479⁴³ i 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w brzmieniu znajdującym zastosowanie w postępowaniu głównym (zwanej dalej „kpc”) stanowią:

Artykuł 398¹

„§ 1 Od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Praw Dziecka może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

[...]

Artykuł 398³

„§ 1 Skargę kasacyjną strona może oprzeć na następujących podstawach:

- 1) naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
- 2) naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

[...]

Artykuł 398⁹

§ 1 Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli:

- 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne;
- 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów;
- 3) zachodzi nieważność postępowania lub

4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

§ 2 O przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy orzeka na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie nie wymaga pisemnego uzasadnienia.

[...]

Artykuł 479⁴²

§ 1 W razie uwzględnienia powództwa sąd w sentencji wyroku przytacza treść postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone i zakazuje ich wykorzystywania.

[...]

Artykuł 479⁴³

Wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2.

[...]

Artykuł 479⁴⁵

§ 1 Odpis prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo sąd przesyła Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

§ 2 Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów prowadzi, na podstawie wyroków, o których mowa w § 1, rejestr postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone.

§ 3 Rejestr, o którym mowa w § 2, jest jawny”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 15 Biuro Partner jest polską spółką prowadzącą działalność w sektorze usług turystycznych.
- 16 Decyzją z dnia 22 listopada 2011 r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurentów i Konsumentów stwierdził, że biuro Partner stosowało postanowienia tożsame z postanowieniami uznanymi za niedozwolone w postępowaniach, które dotyczyły innych przedsiębiorców, i wpisanymi do krajowego rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone. W ocenie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurentów i Konsumentów postanowienia stosowane przez biuro Partner naruszały zbiorowe interesy konsumentów i stanowiły podstawę do nałożenia kary pieniężnej – w wysokości 27 127 PLN (ok. 6400 EUR).
- 17 HK Zakład Usługowo-Handlowy „Partner” sp. z o.o., który był poprzednikiem prawnym biura Partner, zakwestionował tożsamość postanowień stosowanych przez tę spółkę z postanowieniami wpisanymi do wspomnianego rejestru.
- 18 Wyrokiem z dnia 19 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Polska) oddalił odwołanie biura Partner od wskazanej decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, uznając, podobnie jak ten ostatni, że porównywane postanowienia były tożsame.
- 19 Biuro Partner wniosło od tego wyroku apelację do Sądu Apelacyjnego w Warszawie (Polska).
- 20 Sąd ten uważa, że istnieją pewne wątpliwości co do wykładni, jaką należy nadać dyrektywom 93/13 i 2009/22. W tym względzie Sąd Apelacyjny w Warszawie powołuje się na wyrok z dnia 26 kwietnia 2012 r., Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242), w którym Trybunał orzekł zasadniczo, że skutki orzeczenia sądowego stwierdzającego niedozwolony charakter nieuczciwych postanowień umownych

mogą zostać rozszerzone na wszystkich innych konsumentów, którzy zawarli z danym przedsiębiorcą umowę zawierającą te same postanowienia umowne, choć nie byli stronami w postępowaniu wytoczonym przeciwko temu przedsiębiorcy. Wątpliwości tego sądu dotyczą w szczególności kwestii, czy jest tak również w wypadku konsumentów, którzy zawarli umowę zawierającą te same postanowienia umowne z innym przedsiębiorcą, który nie brał udziału w postępowaniu, które doprowadziło do uznania danych postanowień za niedozwolone.

21 W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy w świetle art. 6 ust. 1 i art. 7 [dyrektywy 93/13] w związku z art. 1 i 2 [dyrektywy 2009/22] stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, za działanie bezprawne, stanowiące w świetle prawa krajowego praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu w krajowym postępowaniu administracyjnym?
- 2) Czy w świetle art. 267 akapit trzeci [TFUE] sąd drugiej instancji, od orzeczenia którego, wydane na skutek rozpoznania apelacji, przysługuje skarga kasacyjna, taka jak przewidziana w polskim kodeksie postępowania cywilnego, jest sądem, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, czy też sądem takim jest Sąd Najwyższy, właściwy do rozpoznania skargi kasacyjnej?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 22 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13 w związku z art. 1 i 2 dyrektywy 2009/22 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru takich postanowień wzorców umowy mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu.
- 23 Na wstępie należy zauważyć, że zarówno sąd odsyłający, jak i Komisja wyrazili w swych uwagach na piśmie wątpliwości co do zgodności systemu krajowego takiego jak system będący przedmiotem postępowania głównego z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej (zwaną dalej „kartą praw podstawowych”), a dokładniej z art. 47 tego aktu, w zakresie, w jakim zgodnie z tym systemem przedsiębiorca jest pozbawiony możliwości przedstawienia argumentów opartych na braku niedozwolonego charakteru danych postanowień wzorców umowy i tym samym zostaje pozbawiony przysługującego mu prawa do bycia wysłuchanym.
- 24 W tym względzie należy przypomnieć, że w myśl utrwalonego orzecznictwa prawa podstawowe chronione w porządku prawnym Unii znajdują zastosowanie we wszystkich sytuacjach podlegających prawu Unii, ale nie poza takimi sytuacjami (wyrok z dnia 26 lutego 2013 r., Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, pkt 19).
- 25 W niniejszej sprawie z dokumentów, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że system krajowy, którego dotyczy postępowanie główne, stanowi transpozycję dyrektyw 93/13 i 2009/22. Nałożona na biuro Partner zgodnie z tym systemem kara pieniężna stanowi zatem wykonanie tych dyrektyw. W rezultacie prawa podstawowe chronione w porządku prawnym Unii muszą być przestrzegane.

- 26 Ponieważ dyrektywy 93/13 i 2009/22 nie zawierają przepisu, który w sposób wyraźny przewidywałby system skutecznej ochrony sądowej dla przedsiębiorców, wykładni tych aktów prawnych należy w tym zakresie dokonywać w świetle art. 47 karty praw podstawowych.
- 27 Wynika stąd, że wykładnia dyrektyw 93/13 i 2009/22 w świetle art. 47 karty praw podstawowych musi uwzględniać okoliczność, że każdy, którego prawa gwarantowane przez prawo Unii mogą zostać naruszone, korzysta ze skutecznego środka odwoławczego. Podmiotami, których to dotyczy, są zaś nie tylko konsument uważający się za poszkodowanego ze względu na niedozwolone postanowienie umowy, którą zawarł z przedsiębiorcą, ale również przedsiębiorca, taki jak biuro Partner, który podnosi, że sporne postanowienie umowne nie może zostać zakwalifikowane jako niedozwolone i podlegać karze pieniężnej jedynie dlatego, że tożsame z nim postanowienie zostało wpisane do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, w sytuacji gdy on sam nie był stroną w postępowaniu zakończonym wpisem takiego postanowienia do wspomnianego rejestru.
- 28 Ponadto należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania (wyrok z dnia 29 października 2015 r., BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 Ze względu na taką słabszą pozycję art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi, iż nieuczciwe warunki umowne nie są wiążące dla konsumentów. Jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, którego celem jest zastąpienie ustanowionej w umowie formalnej równowagi praw i obowiązków stron równowagą rzeczywistą, która przywraca równość stron (wyrok z dnia 29 października 2015 r., BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 30 Ponadto ze względu na charakter i znaczenie interesu publicznego, jaki stanowi ochrona konsumentów mających taką słabszą pozycję, art. 7 ust. 1 rzeczony dyrektywy wymaga od państw członkowskich, aby przewidziały stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami (wyrok z dnia 21 stycznia 2015 r., Unicaja Banco i Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, EU:C:2015:21, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 31 Powyższy cel, polegający na doprowadzeniu do zaprzestania niedozwolonych praktyk, przyświeca także przepisom dyrektywy 2009/22, która uzupełnia ochronę konsumentów ustanowioną w dyrektywie 93/13 poprzez udostępnienie stosownych środków proceduralnych w sprawach o zaprzestanie szkodliwych praktyk.
- 32 Pierwsze z pytań postawionych przez sąd odsyłający winno zostać rozpatrzone przez Trybunał właśnie w kontekście przypomnianym w poprzednich punktach niniejszego wyroku.
- 33 W tym względzie należy stwierdzić, iż z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, a w szczególności z uwag rządu polskiego wynika, że wdrożone przez polskie prawo środki, w szczególności prowadzenie krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, mają na celu jak najlepsze wypełnienie obowiązku ochrony konsumentów przewidzianego w dyrektywach 93/13 i 2009/22.
- 34 Zgodnie z opisem sądu odsyłającego ten rejestr krajowy realizuje trzy cele służące zwiększeniu skuteczności zakazu stosowania nieuczciwych warunków umownych.
- 35 Przede wszystkim wspomniany rejestr, który jest jawny, co oznacza, że mogą mieć do niego wgląd wszyscy konsumenci i wszyscy przedsiębiorcy, przeciwdziała łatwości rozpowszechniania się i powielania niedozwolonych postanowień umownych przez przedsiębiorców innych niż ci, których sprawy znajdowały się u źródła wpisu takich postanowień do rejestru. Następnie rejestr ten przyczynia się do przejrzystości systemu ochrony konsumentów przyjętego w polskim prawie, a w rezultacie do wynikającej z niej pewności prawa. Wreszcie wspomniany rejestr wzmacnia prawidłowe

funkcjonowanie krajowego systemu sądownictwa, gdyż pozwala uniknąć prowadzenia kilku postępowań w odniesieniu do analogicznych postanowień wzorców umowy stosowanych przez tych innych przedsiębiorców.

- 36 Jeśli chodzi o taki rejestr, po pierwsze, nie można kwestionować, że jego ustanowienie jest zgodne z prawem Unii. Z przepisów dyrektywy 93/13, a w szczególności z art. 8 tego aktu wynika, że państwa członkowskie mogą sporządzać wykazy postanowień umownych uznawanych za nieuczciwe. Na podstawie art. 8a tej dyrektywy, zmienionej dyrektywą 2011/83, znajdującą zastosowanie do umów zawartych po dniu 13 czerwca 2014 r., państwa członkowskie są zobowiązane do poinformowania Komisji o sporządzeniu takich wykazów. Z powyższych przepisów wynika, że owe wykazy sporządzane przez organy krajowe co do zasady korespondują z interesem ochrony konsumentów w ramach dyrektywy 93/13.
- 37 Po drugie, z art. 8 dyrektywy 93/13 wynika, że nie tylko utworzenie rejestru takiego jak ten ustanowiony w niniejszym wypadku przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, ale także prowadzenie takiego rejestru musi być zgodne z wymogami określonymi w tej dyrektywie i, ogólniej rzecz biorąc, w prawie Unii.
- 38 W tym względzie należy uściślić, że wspomniany rejestr musi być prowadzony w sposób przejrzysty w interesie nie tylko konsumentów, ale również przedsiębiorców. Powyższy wymóg zakłada w szczególności, że rejestr ten będzie ustrukturyzowany w sposób jasny, niezależnie od liczby wpisanych do niego postanowień.
- 39 Ponadto zawarte w rejestrze postanowienia muszą spełniać kryterium aktualności, co oznacza, że dany rejestr musi być starannie aktualizowany oraz że postanowienia, które nie powinny już w nim widnieć, będą z niego bezzwłocznie usuwane w poszanowaniu zasady pewności prawa.
- 40 Dodatkowo w oparciu o zasadę skutecznej ochrony sądowej przedsiębiorca, na którego nałożona zostanie kara pieniężna za stosowanie postanowienia uznanego za tożsame z postanowieniem wpisanym do omawianego rejestru, musi w szczególności dysponować możliwością wniesienia środka prawnego przeciwko nałożeniu tej kary. Owo prawo do środka prawnego musi pozwalać na ocenę zarówno działania uznanego za niedozwolone, jak i wysokości kary pieniężnej ustalonej przez właściwy organ krajowy, w tym wypadku Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.
- 41 Co się tyczy tej oceny, z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi wynika, że zgodnie z polskim prawem podstawą nałożenia kary pieniężnej na przedsiębiorcę jest stwierdzenie, że stosowane przez niego postanowienie umowne jest tożsame z postanowieniem wzorca umowy uznanym za niedozwolone i wpisanym do rejestru prowadzonego przez wspomniany urząd. W tym względzie polski system przewiduje, że przedsiębiorca jest uprawniony do zaskarżenia stwierdzenia tożsamości przed wyspecjalizowanym sądem, a mianowicie przed Sądem Okręgowym w Warszawie – Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Do szczególnych zadań tego sądu należy kontrola postanowień wzorców umowy, a w rezultacie czuwanie nad jednolitością orzecznictwa w dziedzinie ochrony konsumentów.
- 42 Zgodnie z przedłożonymi Trybunałowi informacjami przeprowadzone przez właściwy sąd badanie nie ograniczyło się wyłącznie do zwykłego formalnego porównania badanych postanowień z tymi widniejącymi w rejestrze. Przeciwnie, owo badanie polegało na ocenie treści spornych postanowień w celu ustalenia, czy – przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności właściwych danej sprawie – owe postanowienia są materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem skutków, jakie wywołują, z tymi wpisanymi do rejestru.
- 43 W świetle powyższych informacji – których zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego – nie można utrzymywać, że system krajowy taki jak ten, w który wpisuje się postępowanie główne, narusza przysługujące przedsiębiorcom prawo do obrony lub zasadę skutecznej ochrony sądowej.
- 44 Co się tyczy wysokości nałożonej kary pieniężnej, która została określona przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, należy przypomnieć, że zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 państwa członkowskie zapewniają stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami.

- 45 Chociaż należy w tym względzie stwierdzić, że nałożenie kary pieniężnej za stosowanie warunku umowy zakwalifikowanego jako nieuczciwy stanowi bez wątpienia środek mający na celu skłonienie do zaprzestania jego stosowania, to środek ten musi jednak pozostawać w zgodzie z zasadą proporcjonalności. Państwa członkowskie muszą zatem gwarantować wszystkim przedsiębiorcom, którzy uważają, że nałożona na nich kara pieniężna nie odpowiada owej zasadzie ogólnej prawa Unii, możliwość wniesienia środka zaskarżenia w celu zakwestionowania wysokości tej kary.
- 46 W sprawie w postępowaniu głównym do sądu odsyłającego należy zweryfikowanie, czy omawiany tu polski system krajowy przyznaje przedsiębiorcom, na których Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów nałożył karę pieniężną, prawo do wniesienia środka zaskarżenia w celu zakwestionowania wysokości tej kary poprzez powołanie się na nieprzestrzeganie zasady proporcjonalności.
- 47 Zważywszy na ogół powyższych rozważań, odpowiedź na pytanie pierwsze winna brzmieć: art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13 w związku z art. 1 i 2 dyrektywy 2009/22 należy w świetle art. 47 karty praw podstawowych interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu, pod warunkiem – czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego – że przedsiębiorcy temu przysługuje skuteczny środek prawny zarówno przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, obejmujący kwestię, czy – przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności właściwych danej sprawie – owe postanowienia są materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków, jak i przeciwko decyzji ustalającej w danym wypadku kwotę kary pieniężnej.

W przedmiocie pytania drugiego

- 48 Pytanie drugie dotyczy kwestii, czy sąd odsyłający należy uznać za „sąd krajowy, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego” w rozumieniu art. 267 akapit trzeci TFUE.
- 49 Z postanowienia odsyłającego wynika, że pytanie to zostało wystosowane ze względu na to, iż na poziomie krajowym kwalifikacja skargi kasacyjnej jako środka zaskarżenia w rozumieniu art. 267 akapit trzeci TFUE wzbudza kontrowersje.
- 50 W tym kontekście sąd odsyłający wskazuje, że wszelkie naruszenie prawa Unii jest uznawane za podstawę skargi kasacyjnej w rozumieniu 398³ § 1 kpc. Powołując się na orzecznictwo Trybunału, sąd ten stwierdza, że nie należy do sądów, o których mowa w art. 267 akapit trzeci TFUE, ponieważ jego orzeczenia podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego.
- 51 W tym względzie należy przypomnieć, że zarówno rząd polski, jak i Komisja zwróciły uwagę, iż Trybunał miał już okazję – w sprawach, których kontekst charakteryzował się występowaniem krajowych systemów środków odwoławczych porównywalnych z tym, w który wpisuje się postępowanie główne – dokonać wykładni pojęcia „sądu krajowego, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”.
- 52 W wyrokach tych Trybunał zauważył, że orzeczenia krajowego sądu apelacyjnego, które strony mogą zaskarżyć do sądu najwyższego, nie są orzeczeniami „sądu krajowego, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego” w rozumieniu art. 267 TFUE. Okoliczność, że rozpoznanie takich odwołań co do meritum uzależnione jest od uprzedniego stwierdzenia dopuszczalności przez sąd najwyższy, nie skutkuje pozbawieniem stron środka odwoławczego (wyrok z dnia 16 grudnia 2008 r., Cartesio, C-210/06, EU:C:2008:723, pkt 76 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 53 Trybunał wyjaśnił ponadto, że jest tak tym bardziej w wypadku systemu proceduralnego, który poprzestaje na przewidzeniu ograniczeń w zakresie, w szczególności, charakteru zarzutów, które

można podnieść przed tym sądem, a które muszą być zarzutami naruszenia prawa (wyrok z dnia 16 grudnia 2008 r., *Cartesio*, C-210/06, EU:C:2008:723, pkt 77).

- 54 W świetle tego orzecznictwa, odnoszącego się do systemów środków zaskarżenia w prawie krajowym porównywalnych z tym, w którym osadzona jest sprawa w postępowaniu głównym, odpowiedź na pytanie drugie winna brzmieć: art. 267 akapit trzeci TFUE należy interpretować w ten sposób, że sąd taki jak sąd odsyłający, którego orzeczenia wydane w ramach sporu takiego jak spór w postępowaniu głównym mogą stać się przedmiotem skargi kasacyjnej, nie może zostać zakwalifikowany jako „sąd krajowy, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”.

W przedmiocie kosztów

- 55 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w związku z art. 1 i 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/22/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów należy w świetle art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu, pod warunkiem – czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego – że przedsiębiorcy temu przysługuje skuteczny środek prawny zarówno przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, obejmujący kwestię, czy – przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności właściwych danej sprawie – owe postanowienia są materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków, jak i przeciwko decyzji ustalającej w danym wypadku kwotę kary pieniężnej.**
- 2) **Artykuł 267 akapit trzeci TFUE należy interpretować w ten sposób, że sąd taki jak sąd odsyłający, którego orzeczenia wydane w ramach sporu takiego jak spór w postępowaniu głównym mogą stać się przedmiotem skargi kasacyjnej, nie może zostać zakwalifikowany jako „sąd krajowy, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”.**

Da Cruz Vilaça

Berger

Borg Barthet

Levits

Biltgen

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 21 grudnia 2016 r

Sekretarz

Prezes piątej izby

A. Calot Escobar

J.L. da Cruz Vilaça

* Język postępowania: polski.